

*к.е.н., доц. Ломачинська І.А.
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

ЧИНИКИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналіз теоретичних та прикладних аспектів розвитку фінансових ринків дозволяє узагальнити, що в залежності від домінуючих інститутів виокремлюють дві основні моделі національних фінансових систем: банківську (германську, континентальну) та

фондоворинкову (англосаксонську). Кожна з цих моделей має свої переваги та недоліки, передумови формування в тих чи інших країнах, канали впливу на соціально-економічний розвиток, «запас стійкості» в умовах невизначеності та нестабільності [1].

Разом із цим, для формування і розвитку національної фінансової системи, яка б відповідала критеріям ефективності, стабільності, оптимальності, такого підходу недостатньо, оскільки, не зважаючи на конвергенцію фінансового розвитку в умовах глобалізації, забезпечення фінансової стабільності країн, що має першочергове значення в результаті зниження добробуту громадян в умовах фінансових криз, потребує визначення чинників та каналів нестабільності, які, як правило, пов'язані із рівнем і структурою розвитку національної економіки, історичними, культурними, соціальними й іншими особливостями. Саме вони визначають специфіку формування економічних і фінансових інтересів суб'єктів господарювання та обумовлюють ідентифікацію моделей поведінки на фінансових ринках, що й визначає оптимальну фінансову структуру національної економіки як сукупність фінансових інститутів і фінансових інструментів, що забезпечують найкращу динаміку розвитку національної фінансової системи, взаємодію між її елементами, здатність виконувати основні функції. При цьому слід урахувати, що різні фінансові інститути забезпечують різні фінансові послуги, а економіка на різних етапах розвитку потребує різні комбінації фінансових послуг, а отже й фінансових інститутів. Відповідно наявність фінансового розриву, тобто різниці між фактичною і оптимальною фінансовою структурою, негативно впливає на розвиток економіки шляхом неефективності функціонування фінансового сектору.

Сьогодні фінансова система, поряд із ринком праці й заробітною платою, системою освіти, соціальною сферою, товарним ринком, виокремлюється як один із найважливіших елементів сучасного ринкового господарства. Це дозволяє визначити, що важливу роль у формуванні національної фінансової системи відіграє рівень захисту прав приватної власності, прав міноритарних та іноземних акціонерів, прав кредиторів; рівень взаємозалежності компаній та банків, а також участь останніх у корпоративному управлінні та контролі; рівень концентрації банківської діяльності; «глибина» державного регулювання фінансових відносин; рівень захисту інформації; роль інституційних інвесторів й ін. При цьому той чи інший прояв будь-якої з цих характеристик обумовлює розвиток одного із сучасних типів капіталізму (ринкова модель (ліберальна), скандинавська, азійська, континентальна, середземноморська).

Також існують дослідження на прикладі фінансових систем країн ЄС [2], які узагальнюють, що на тип національної фінансової системи впливають не лише чинники фінансового ринку, а й ринків товарів та послуг, трудових відносин всередині країни. При цьому рівень розвитку фінансових ринків стає безпосереднім чинником ідентифікації типу національної фінансової системи.

За результатами емпіричних досліджень [3] також доведено, що важливу роль у розвитку фінансових систем, зокрема у становленні її основних характеристик, відіграє правова система. Зокрема, незаперечний вплив правової системи проявляється в ефективності правовикористання щодо захисту прав власності, прав акціонерів та кредиторів, визначенні умов і процедур банкрутства, якості розкриття інформації, моніторингу фінансових інститутів. За результатами виокремлено фінансові системи на загальній системі праві (англійський напрям), германській, французькій, скандинавській системі громадянського права (континентальний напрям), а також перехідна модель фінансової системи.

Разом із цим, існує й думка, що більш значимим для фінансового розвитку є не правова система, а політичні фактори [4], зокрема роль держави у визначенні «правил гри» в економіці та регулюванні фінансових ринків, модель макроекономічної політики, рівень відкритості економіки світовому господарству, рівень централізації політичної системи, політична та соціальна стабільність, гнучкість судової влади тощо. З цим не можна не погодитися, оскільки в сучасних умовах саме держава безпосередньо через законодавчі та виконавчі інститути реалізує цілеспрямоване регулювання соціально-економічних процесів, зокрема інструментами монетарної, фіскальної, боргової, митної й

ін. політики, щодо забезпечення умов економічного зростання, зростання соціально-економічного добробуту громадян.

Орієнтація щодо прихильності фінансової системи до того чи іншого типу залежить й від історичного та культурного розвитку [5]. При цьому історичний розвиток безперечно впливає на тип фінансової системи, але суттєві відмінності національних фінансових систем не дозволяють здійснити їх типологізацію за цим критерієм [6]. У свою чергу, історичний та культурний розвиток обумовлює те, що проявляються соціокультурні, етнопсихологічні, релігійні особливості, які визначають ступінь активності або пасивності економічних суб'єктів, ступінь ієрархічності та особистої свободи, здатності до ризику суб'єктів фінансових відносин, схвалення фінансових операцій релігією, особистих життєвих пріоритетів. У контексті цього визначають протестантський капіталізм, ісламські фінанси, фундаменталістську ринкову економіку, «японську модель консенсусу», «рейнський капіталізм» тощо.

Отже, узагальнимо, що формування оптимальної фінансової структури національної економіки визначається сукупністю фундаментальних чинників, що також дозволяє стверджувати: для кожної країни характерна власна оптимальна фінансова структура, яка, в свою чергу, має бути динамічною й відповідати сучасним умовам соціально-економічного розвитку, як на рівні країни, так і глобального простору. І віднести її до банківської або фондоорієнтованої моделі фінансової системи можна лише умовно на основі оцінки домінування тих чи інших інститутів у формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ломачинська, І.А. Архітектура фінансової системи України: теоретичні основи оптимізації в сучасних умовах. /І.А. Ломачинська. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – 41 (2). – С. 244-249.
2. Lung, Y. The European Socio-Economic Models of a Knowledge-Based Society: Synthesis and Policy Implication. / Y. Lung, B. Amable. – Variety of Capitalism and Diversity of Productive Models: Main Conclusions of the Gerpisa Research Programme. – 2008. – vol. 41. – Pp. 25-95.
3. La Porta, R. Law and finance. / La Porta R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer A. Vishny R. //Journal of Political Economy. – 1998a. – №106 – Pp. 1113-1155.
4. Rajan, R. The Great Reversals: The Politics of Financial Development in the 20th Century. / Rajan R., Zingales L. // Journal of Financial Economics. – 2003. – № 69. – Pp. 5-50.
5. Kwok, Ch. CY. National culture and financial system. / Kwok Ch. CY, Tadesse S. //Journal of International Business Studies. – 2006. – № 37. – Pp. 227-247.
6. Fohlin, C.M. Economic, political, and legal factors in financial system development: International patterns in historical perspective. / C.M. Fohlin. // Social Science Working Paper. – № 1089. – Caltech, CA, 2000. – 47 p.